

AKO VIDÍME NEVIDIACICH

Priznám sa, nikdy som sa nezamyslela nad svetom nevidiacich. Je to smutné, pretože študujem sociálnu prácu. Profesiou, ktorá si nemá vyberať, ale pomáhať a zaujímať sa o všetky cieľové skupiny. Vždy som sa zameriavala buď na drogovozávislých jedincov, nezamestnaných ľudí, prípadne všadeprítomnú chudobu alebo xenofóbiu či rasizmus. Dôvodom je možno práve to, že s tým bežne prichádzam do styku. Sú to moje osobné, ale aj študentské skúsenosti, takže komunita nevidiacich mi bola takpovediac úplne neznáma. V mojom okolí nepoznám nikoho kto úplne nevidí, nikoho kto žije v tme. Môj pohľad sa zmenil práve stretnutím Soničky.

Začnem teda príbehom práve o nej, o človeku, ktorý mi ukázal, že aj nevidiaci ľudia si zaslúžia náš záujem, pretože doteraz som bola „slepá“ ja, aj keď som videla. Soni vo veľmi mladom veku diagnostikovali silnú cukrovku. Keď niekto povie cukrovka, väčšina ľudí si predstaví neškodnú chorobu, ktorej najväčšou nevýhodou je obmedzené stravovanie. Soňa však práve táto choroba pripravila o zrak. Prišla oň počas pôrodu svojho vytúženého bábätka. Svojho drobca teda videla naposledy, keď mal asi polroka a ona v tom čase 26. Nevedela si predstaviť ako bude fungovať vo svete plnom tmy a s malým dieťaťom v živote. Snažili sa ju presvedčiť, aby od malého odišla a išla do „ústavu pre nevidiacich“. Túto možnosť odmietla, lebo vedela, že prvé roky dieťaťa sú tie najdôležitejšie. Keďže bola povolaním učiteľka v materskej škole, mala predpoklady na to, zvládnuť výchovu jej dieťaťa. Veľkou oporou jej bol jej manžel, a tiež životná láska. Bravúrne zvládal všetko, čo pred ním život postavil, a rozhodne toho nebolo málo! Sonička sa po niekoľkých rokoch adaptácie na život bez svetla zamilovala do hrnčiarstva. Vyrába ho, predáva ho a živí ju. Predáva pod záštitou Ústredia ľudovej umeleckej výroby, ktorá má obchodík aj v Banskej Bystrici. Jej syn žije a pracuje v Brne, no na mamu nedá dopustiť a často sa stretávajú. Pred niekoľkými rokmi ju zasiahla ďalšia rana. Jej manžel podľahol chorobe, takže jej zostal už len milovaný syn, hrnčiarstvo a priatelia, ktorí jej radi pomáhajú, pretože ako sama hovorí: „ja keď niekam cestujem som ako taký štafetový kolík“...

Ako som sa sama priznala, pred priamou skúsenosťou so Soničkou som bola „slepá“ a naozaj ma zaujímal ako sa k tejto téme postavia moji najbližší priatelia. Nikdy sme totiž o podobnej téme nehovorili, a preto som si pre nich jedného večera pripravila malú anketu. Keďže viem ako to v našej skupinke chodí, rozhodla som sa, že anketu budem robiť s každým osobitne, aby boli ich výpovede autentické, úprimné a originálne. Po skončení som usúdila, že som spravila veľmi dobre. Následne sme si sadli do kruhu a rozprávali sa na túto tému všetci spoločne. Rozoberali svoje postoje a myšlienky vo svete nevidiacich. Bol to veľmi prínosný a zaujímavý večer.

Moji priatelia sú všetci vo vekovej skupine medzi 20-30 rokov, niektorí pracujú, iní študujú na vysokých školách, prípadne stredných školách, no nikto nie je priamo zameraný na sociálnu oblasť. Keďže boli rozhovory súkromné, zmenila som ich reálne mená, no jednotlivé popisy sú skutočne ich.

- Marek- húževnatý študent 2. ročníka Mgr. na Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici na Ekonomickej fakulte. Zo všetkých spomenutých ho poznám najdlhšie, približne 17 rokov, no práve s ním bol rozhovor najťažší. Dôvodom bol práve fakt, že on sám má doma sestru, ktorá nielenže nevidí, ale má aj ďalšie ťažké zdravotné komplikácie...
- Michal - produktový manažér pre internetový obchod. Je to môj milovaný priateľ, ktorý sa priznal, že som prvý človek, ktorý sa ho niečo také spýtal a nútil ho zamyslieť sa nad vecami aj mimo nás.

- Petra - zamestnankyňa Výskumného ústavu trávnatých porastov, ktorá absolvovala štúdium na Obchodnej akadémii a momentálne je už 2. rok šťastne vydatá za muža, ktorý pochádza z Bosny a Hercegoviny a má dočasný pobyt na Slovensku. Veľmi vysmiaty človečik, ktorý so sebou nie je vždy úplne spokojný.
- Monika - študentka Obchodnej akadémie, ktorá má sama problémy so zrakom, no je to veľmi statočná bojovníčka a náš úprimný rozhovor trval najdlhšie zo všetkých spomenutých.
- Helena - čašníčka v cukrárni, ktorá má za sebou štúdium na Obchodnej akadémii. Mala a aj má občasný kontakt s nevidiacimi, takže mi vedela o tejto problematike povedať pomerne veľa, bez akýchkoľvek predsudkov.
- Ivan - študent na PanEurópskej Univerzite v Bratislave, ktorý študuje odbor Aplikovaná informatika, je gay a miluje Francúzske buldočky. Mala som s ním priamy a úprimný rozhovor. Presne taký aký je on sám.
- Filip - mimoriadne tvorivý študent Univerzity Mateja Bela, Fakulty prírodných vied, ktorý má na každú tému čo povedať a vie neskutočne prekvapiť svojím pozitívnym myslením a názormi na život. Moja veľká inšpirácia pri písaní tejto práce.

V nasledujúcej časti popíšem ako prebiehali jednotlivé rozhovory:

Prvá otázka z mojej strany bola, či sa niekto stretol, rozprával s niekým nevidiacim, prípadne nech mi rozpovie svoju situáciu. Čakala som, že väčšina odpovie, že sa nestretli ani nerozprávali. Úvodný rozhovor z mojej strany nebol úplne zvládnutý. V prvom momente som si neuvedomila kto predom mnou sedí a on sa ma teda logicky opýtal, či to teda myslím vážne. Dôvodom bola jeho sestra, ktorá je nevidiaca od narodenia. V tom zhone som si neuvedomila tieto súvislosti, no aj napriek ťažšiemu štartu sme sa rozbehli a začali rozprávať. Nasledujúci kamarát si pri rozhovore spomenul, že úplnou náhodou natrafil na chalana v našom veku na jednom koncerte. Chlapec bol úplne sám a ešte čiastočne videl. Vedel však, že o rok už vidieť nebude, a preto chce ešte poslednýkrát vidieť svoju obľúbenú kapelu. Kamarátka sa zase rozpamätala na svoju spolužiačku, ktorá mala nevidiacu mamínu, brata, ktorý prišiel o život pri autonehode a otca, ktorý nestál ani o svoje deti, ani o manželku. Bolo to veľmi emotívne. V ďalšej priateľke som zase spoznala množstvo strachov, pretože ani som netušila, že sa jej táto problematika tak dotkne. Má totiž problémy so zrakom a vraj sa jej situácia zhoršuje a neskutočne sa bojí, čo bude nasledovať. Našli sa medzi nami aj takí, ktorí nemali žiadnu skúsenosť a boli prekvapení pri niektorých reakciách a názoroch pri spoločnej debata na záver.

Pri otázke ako vnímajú moji priatelia nevidiacich sa na mňa viacerí začudovane pozreli. Jedna z odpovedí bola: „Ako by som ich mal brať? Sú to ľudia ako my ostatní, až na to, že nevidia.“ „Nemám rád keď niekto podsúva predsudky o druhých. Viem sa baviť s Rómom, gayom aj nevidiacim. Je to o tom spoznať toho človeka a dať mu šancu.“ „Uvedomujem si, že to majú v živote ťažké, našou úlohou je ich akceptovať takých akí sú a pomôcť im, ale len ak o to stoja.“ „Práve v takýchto situáciách si uvedomujem nepodstatnosť mojich problémov.“ Zaujímavý bol tiež názor, kedy mi kamarát povedal, že my, čo vidíme očami, veci príliš škatulkujeme. My totiž vidíme trávu len obyčajnú zelenú, naopak nevidiaci ju vedia opísať ako vlhkú, sviežu alebo voňavú. Jednoduchý názor, ktorý v sebe ukrýva veľmi veľa, možno práve to, že občas sa stačí pozrieť nielen očami.

Tretou otázkou som sa zaujímala o to, či by vedeli reagovať na nevidiaceho. Odpovede sa skôr rozchádzali. Jedni odpovedali, že by nemali problém nevidiaceho človeka previesť cez cestu, a to dokonca správnym postupom alebo sa ho spýtať či niečo nepotrebuje. Kamarát zdôraznil práve to opýtanie sa na pomoc, pretože najhoršie je, keď sa snažíme pomôcť niekomu, kto o tú pomoc nestojí a vôbec ju nepotrebuje. Ďalší priatelia s tým však problém mali. Kamarátka sa trochu rozpamätala na situáciu, ktorá ju dodnes trápi. Do autobusu nastúpil nevidiaci mladík a postavil sa k nej. Bolo veľa prázdnych miest, no nikto z cestujúcich mu neponúkol miesto. Ani ona. Pri rozprávaní som z nej cítila ako ju táto situácia veľmi trápi a má v sebe stále určitý pocit viny. Svoje správanie odôvodnila tak, že ona jednoducho nevedela ako sa mu prihovoriť, z ktorej strany, čo mu povedať... . Nakoniec chalan vystúpil a ona sa priznala, že sa jej ulavilo a na druhej strane sa strašne hanbila a vinila. Následne sme túto situáciu spoločne rozoberali. Ďalšia priateľka sa v práci pravidelne stretáva s dvomi staršími dámami, z ktorých jedna nevidí úplne a druhá len čiastočne. Po čase sa z nich stala zohratá trojka, ktorá si celkom rozumie. Našli sa ale viacerí, ktorí sa tiež priznali, že by v situácii s nevidiacim bez určitej prípravy nevedeli inštinktívne reagovať. Tieto situácie sme tiež rozoberali pri spoločnej diskusii.

Štvrtá otázka znela či si moji priatelia myslia, že nevidiaci môžu žiť plnohodnotným životom. Viem, že je to náročná otázka, no zaujímali ma ich názory. Pretože ja až do stretnutia so Soničkou som mala taký názor, že plnohodnotne sa nevidiacim žiť nedá. Jeden kamarát sa vážne zamyslel a povedal, že to závisí od jednotlivého človeka. Sú ľudia, ktorí dokážu vydržať len so svojou myslou a nepotrebujú k tomu vidieť. Niektorí zdraví, sú podľa neho neustále nahnevaní a nešťastní. Prečo vlastne? Na to sme neprišli, takže nám to zostalo ako otázka na zamyslenie visieť vo vzduchu. Názor, že plnohodnotný život mať nemôžu, však bohužiaľ, prevládal. Odôvodnením bolo, že sa síce môžu zamilovať, milovať, aj tešiť zo života, no podľa väčšiny je zrak jednoducho niečo, čo sa nahradiť nedá a človek to musí pociťovať aj po dlhých rokoch v tme.

Pri piatej otázke ma zaujímalo, čo by sa nevidiacich opýtali, keby mali takú možnosť. Padali najrôznejšie otázky: Ako vieš koľko je hodín? Ako cítiš rozdiel medzi dňom a nocou? Zlepšili sa ti ostatné zmysly? Ako vnímaš, keď niekomu ohmatávaš tvár? Vieš si ho predstaviť? Vidíš len tmu? Alebo čo vlastne vidíš? Padali tiež otázky ako sa ti to stalo? Prípadne prečo si prišiel o zrak? Ale tiež otázky dôveruješ ľuďom, ktorí ti pomáhajú? Ako si si vybudoval túto dôveru? Najviac ma zaskočila asi otázka: Bojíš sa? Bojíš sa tmy? Bojíš sa sveta?... Niektoré sme si neskôr rozoberali. Keďže som mala možnosť stráviť pár hodín so Soničkou, vedela som častokrát odpovedať. No niektoré boli skôr filozofické a také, nad ktorými sa máme asi len zamyslieť.

Poslednou a záverečnou fázou boli odkazy, ktoré chceli kamaráti odovzdať nevidiacim, prípadne myšlienky, ktoré sme nadobudli vďaka tejto ankete a našim rozhovorom.

- „Hlavne žiadna ľútosť, ľudia sú zbytočne v depresii. Každý vie byť šťastný len takým tým svojím spôsobom, ktorý musí objaviť.“,
- „Teší ma, že som sa dozvedela o človeku, ktorý to mal tak ťažké, no nevzdal sa a dokonca tvorí niečo pre druhých.“,
- „Nemyslím, že by som mal potrebu im niečo odkazovať. Sú to ľudia ako my, keď by som mal možnosť porozprávam sa s ním presne tak ako s tebou.“,
- „V prípade ak ťa napĺňa hrnčiarstvo a keramika, len sa tomu venuj a nepoddaj sa zlému. Obchodík, kde predávaš som navštívila niekoľkokrát. Sú to krásne veci.“,

- „Je mi ľúto, že som nezareagovala správne, dúfam, že vďaka dnešnému večeru už budem na ďalšie stretnutie s nevidiacim lepšie pripravená.“,
- „Treba mať na pamäti, nikdy nie je tak zle, aby nemohlo byť horšie.“,
- „Ste veľmi silní ľudia, ktorých obdivujem.“.

Záverom by som chcela len dodať, že stretnutie so Soňou a následné debaty otvárajú nové pohľady na svet okolo nás. Ja sama som počas rozhovorov určitým spôsobom rástla. Väčšina z mojich priateľov mi povedala, že sa ich nikto nič podobné nikdy nespýtal, že sa častokrát nezamýšľali.

Chcem sa veľmi poďakovať Soničke za nezabudnuteľné stretnutie, nespútanej Žanetke a inšpiratívnej Alenke, vďaka ktorým táto práca mohla vzniknúť. Taktiež ďakujem mojim priateľom, všetkým, ktorí sa priamo alebo aj nepriamo zúčastnili mojej ankety. Bolo veľmi fascinujúce a obohacujúce sledovať ako sa pre mňa známi ľudia začali otvárať v úplne neznámej podobe a rozprávať svoje zážitky, myšlienky a názory na svet okolo nás.

Zistila som, že aj taká dôležitá skupina ako sú nevidiaci ľudia sú častokrát prehladaní, a bohužiaľ, aj mnou samou. Vďaka Edume a tomuto projektu som však pochopila a prijala určité hodnoty a myšlienky do svojho života. Poznanie je z môjho pohľadu jednou z najpodstatnejších vecí, ktoré v živote máme, preto by sme si stále mali opakovať, že toho viem stále málo a že chcem vedieť omnoho viac, pretože práve to z nás robí ľudské bytosti. Prijatie a rešpektovanie inakosti je zase schopnosť, ktorú celý život musíme v sebe rozvíjať. Po stretnutí s telesne postihnutým Matom tiež chápem, že ideálne je začať už od úplne malých detí, aby sme si už teraz tvorili správnu a vnímavú budúcnosť. No a čo s nami dospelákmi? S ľuďmi, ktorí sú stále plní predsudkov a rôznych stereotypov? Snáď len to, aby sme sa nikdy neprestali snažiť budovať lepší svet a otvárať oči každému, kto je „slepý“, aj keď očami vidí, no srdcom však vidieť zabúda.

Na záver jeden výstižný citát francúzskeho spisovateľa François de La Rochefoucauld zo 17. storočia, ktorý vraví o tom, že zmena prichádza od každého jedného z nás a je len na nás, ako sa k tomu postavíme, a ako s tým budeme žiť.

„Čoho sa na nás dopustili druhí, s tým už sa nejako vyrovnáme. Horšie je to s tým, čoho sme sa na sebe dopustili sami.“.

Lucia Zacharová

Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici